

MASTERPLAN CYKELTURISM

Jämtland Härjedalen

Foto: Johanna Jonsson

Innehåll

- 3 Cykelns och cykelturismens historia
- 4 Östersund
- 5 Åre och Härjedalen
- 6 Berg och övriga kommuner
- 7 Utmaningar, målbild och ordlista

Denna regionala masterplan för cykelturism är framtagen av Jämtland Härjedalen Turism genom projektet Sustainable Arctic and Peripheral biking tourism. Planen bygger på projekterfarenheter samt diskussioner och workshops med aktörer, politiker, tjänstemän och föreningar i regionen. Under projektet 2023 - 2026 med fokus under hösten och vinter 2025/2026.

*Grafisk form: Gustav Kron. Omslagsfoto: Emrik Jansson.
Tryck: Daus Tryckeri AB, Östersund.*

Berg-och-dalbana-känsla i naturen. Foto: Emrik Jansson

Cykelns och cykel- turismens historia

Cykelturism har funnits sedan 1800-talet och sedan andra halvan av 1900-talet har flera olika typer av cykelturism utvecklats och vuxit stadigt globalt. Det är en viktig del av besöksnäringen i stora delar av världen. Globalt är den värd ca 118 miljarder dollar årligen och redan 2012 i Europa såg man att den var värd 40 miljarder euro årligen.

Cykling som aktivitet slog igenom stort på 1930-talet i Sverige. Då kom även den första Semesterhandboken ut där man kunde hitta förslag på resmål, och hur man skulle packa och klä sig på en cykelsemester. Cykelns popularitet har sedan dess gått både upp och ner och nu har den en självklar plats i vår vardag och på vissa platser även under vår ledighet. Att cykla går att göra överallt i Jämtland Härjedalen och det är en populär fritidsaktivitet. Det är också något som är populärt att samlas kring och göra i grupp. Speciellt att bygga och underhålla leder för mountainbikecykling.

Det gör att det finns många bra cykelområden lokalt som har uppkommit och underhålls av lokalbor som vill cykla. Utvecklingen drivs av de som bor i området och målet är inte att det ska leda till en turismprodukt som går att sälja.

Som begrepp innefattar cykelturism många olika typer av cykling. Dessa olika typer lockar olika målgrupper med olika förutsättningar och drivkrafter. I Jämtland Härjedalen finns förutsättningar för alla typer av cykling, men som besöksnäringfenomen så är det främst mountainbike i olika former som blivit en reseanledning. I Europa är den främsta formen av cykelturism tour biking, när man cyklar för att ta sig till fina platser, se vackra vyer och ta sig framåt i landskapet. Man kan också resa för att cykla på racercykel i grupp som en träningsform, utnyttja grusvägar och cykla ute i landskapet eller ha en cykel som medel för att göra små dagsutflykter.

” Aktörerna i Jämtland Härjedalen ser en nytta av att satsa på ökad samverkan genom att arbeta fram en gemensam plattform för cykelturism. En plattform där cykelturismen i regionen kan lyftas fram och där information förmedlas på ett enhetligt sätt och där informationen blir enklare att ta till sig för gäster.

Redo för en längre barmarkssäsong. Foto: Emrik Jansson

Av de 30-talet skidanläggningar som finns i Jämtland Härjedalen satsar flera av dem på cykelturism på sommaren. Cykelturismen fick ett ansikte under 1990-talet när Åre arrangerade världscupen i mountainbike år 1995 och VM i samma gren år 1999. Under 2000-talet utvecklades Åre Bike Park och 2011 fick Åre sällskap av Lofsdalen som även de satsat på barmarkssäsongen och cykelturism. Några år senare hakade Funäsfjällen på med mountainbikeleder och två liftburna cykelområden i Tännadalen och Ramundberget. I de större anläggningarna har man byggt för att locka gäster utifrån. De har nyttjat sin terräng, tillgång till liftar, övrig runtomkringliggande service och sina etablerade namn för att skapa en reseanledning under barmarkssäsongen. Framst handlar det om mountainbike i form av downhill- och flowparker och markerade mountainbikeleder. Det har gjort att flera destinationer har haft möjlighet att behålla mer av personalen året runt och ha olika typer av service öppen även under barmarkssäsongen.

Lokalt har cykelrörelsen utvecklats i många byar i Jämtland Härjedalen under lång tid med ideella krafter som bygger leder och samlar grupper för att ut och cykla ihop på olika sätt. Cyklingen har en stor betydelse för folkhälsan och den regionala utvecklingen.

Ett annat koncept som vuxit fram som en potentiell reseanledning är gravel, att man nyttjar skogs- och grusvägar som finns för

att cykla på. På olika platser i Jämtland Härjedalen har sådana typer av vägar markerats upp och börjat marknadsföras som en reseanledning och som en anledning för gäster att förlänga sin vistelse.

Eftersom Jämtland Härjedalen är en stor region så finns det varierade lokala behov. Det gör också att det är olika lösningar som är relevanta för olika områden.

Östersund

I Östersund finns goda förutsättningar för cykelturism. Det finns flertalet områden där lokalbor har byggt områden med flowtrails och stigar för mountainbike, vägarna lämpar sig väldigt väl för landsvägscyckling och det finns ett berg med liftburen cykling. Idag finns en del cykelturism i form av evenemangsdeltagande. Där är nuvarande målgrupp främst elitcyklister inom enduro och downhill.

De senaste åren har det lanserats flera gravelrundor i och runt Östersund för att locka gäster. De har skapats med målet att få gäster att stanna några nätter längre och upptäcka området.

Det finns ett behov av samlad information kring cykelprodukten. Idag upplevs cyklingen som underground av aktörer på många

platser då den inte är professionellt utvecklad vilket leder till potentiella konflikter. Det är svårt att hitta var man kan cykla, svårighetsgrader, var man kan hyra cyklar etc. Informationen finns inte tillgänglig ur ett turistiskt perspektiv med kartor, skyltar, nedladdningsbara rutter, tydlighet m.m. För en turistisk produkt finns det också ett behov av ett större utbud av leder med omkringliggande service och mer tydlighet och långsiktighet.

Aktörerna i Östersund består till stor del av ideella entusiaster som gärna skulle se mer stöttning och organisering kring cykelturismen i regionen. Detta för att kunna utvecklas på ett hållbart sätt och noggrant välja vilka områden som skulle lyftas fram utifrån säkerhet och kvalitet. Det skulle också göra det enklare för nya aktörer att starta upp. Östersund är staden i Jämtland Härjedalen som kan fungera som navet där cykling och service kombineras.

Åre

I Åre finns etablerad cykelturism i några områden i kommunen. Det är främst kring Åre by, Storlien och Järpen där det finns byggda cykelleder där man också säljer det som en turistisk produkt. Åre är ett av de områden som har haft etablerad turism längst och lockat flest besökare. Där finns flest företag som har en stor del av sin verksamhet inom cykling. Det är en by med

många invånare som flyttat dit för att kunna utöva friluftsliv på olika sätt. Det gör att det rör sig mycket folk ute i naturen vilket har lett till konflikter i vissa områden, ofta kring cykling och cyklist. Risken för konflikt har lett till en stor osäkerhet hos både privatpersoner och aktörer om var man får cykla. Företagen som hyr ut cyklar vill inte hänvisa gäster till andra områden än de officiella, då de kan hamna i konflikt med markägare och andra intressenter.

Situationen i Åre har lett till att företagen har svårt att leverera och utveckla sin produkt utanför de byggda cykelparkerna. Marknadsföringsfrågan är svår då gäster efterfrågar cykling även utanför de byggda parkerna uppe i fjällmiljö men företagen upplever att regler och ansvar är otydligt och tvekar därför att ta det steget. Det finns ett önskemål att myndigheter tar ett större ansvar kring riktlinjer och bestämmelser kring cykling. Aktörerna vill arbeta för att skapa en branschorganisation som arbetar för cykelturismen som kan vara den som samordnar i de större frågorna som markägarkontakter, avtal, naturvård och ledstandarder och som också kan vara den som kan prata direkt med myndigheter. Det skulle kunna skapa långsiktighet och tydlighet. De ser också ett behov kring tydlighet runt underhåll då det ofta är slitage som skapar konflikt och problem. Ett slitage som kommer ifrån att det är mycket människor ute i naturen i kombination med otydlighet kring ansvar för ledunderhåll och finansiering av det.

Härjedalen

Härjedalen ligger delvis i fjällmiljö och det är där de områden som idag har etablerad cykelturism finns. Det finns ett stort utbud av cykelturism i Funäsfjällen och i Lofsdalen, och ett embryo till det i Vemdalen. I Lofsdalen har man vunnit pris för bästa stigcykling två år i rad, 2024 och 2025, och i Funäsfjällen har man arbetat i flera år med ledpass och markägaravtal för officiella cykelleder. I båda områdena har man arbetat för att få till officiella cykelleder där underhåll och ansvar är tydligt fördelat och där gästen betalar för ett ledpass för att få cykla. Det finns flera företag som har delar av sin inkomst från cykelturism i Härjedalen. Utmaningarna är att få tillräckligt med gäster som betalar för att få cykla, både nationellt och internationellt. Säsongen är kort och starkt koncentrerad till högsommaren vilket gör det svårt att erbjuda året-om-anställningar.

Trots arbetet med markägaravtal och att införandet av officiella leder så finns det kvar utmaningar med vissa markägare och andra intressenter i området. Ett fåtal negativa markägare har påverkat fler och det i kombination med andra intressenters inställning gör att det finns ett behov av samverkan och acceptans. Nuläget är att det finns en svårighet att utveckla cykelprodukten och att få tillstånd att markera fler leder. Aktörerna vill också arbeta strukturerat med guidning för markägare och intressenter, gemensamt arbete kring slitage etc.

Ett önskemål från aktörerna i Härjedalen är att samverka mer kring cykelutvecklingen och arbeta med gemensam marknadsföring, enhetlig skyltning och enhetlig ledstandard. Att genom samverkan nå fler internationella gäster och arbeta fram en gemensam struktur som idag saknas. Genom samverkan kan man tillsammans förstå betalningsviljan och värdeskapandet och få till mer omfattande marknadsundersökningar.

Berg

Berg har stor potential att bli en cykeldestination med något för hela familjen. Idag finns det mountainbikeleder runt Åsarna, liftburen cykling i Persåsen, stor potential till gravelcykling i kommunen, och några områden som har lokalt driven cykling. I Åsarna finns ett företag som lever på cykelprodukten året om. Här vill aktörerna arbeta tillsammans för att paketera utbudet gemensamt för hela området. En gemensam plattform där all information finns tillgänglig. En sådan lösning skulle också skapa samverkan mellan de olika aktörer som idag har leder i kommunen. Samverkan skulle underlätta dialog och kommunikation med markägare och andra intressenter. För en hållbar utveckling skulle lärdomar tas kunna tillvara och användas i fortsatt utvecklingsarbete.

Cyklingen har en stor betydelse för folkhälsan och den regionala utvecklingen. Foto: Mia Wiktor Lunde

Övriga kommuner

De övriga kommunerna i Jämtland Härjedalen har alla potential till cykelturism i någon form. I flera av dem så cyklar besökare under barmarkssäsongen med packning och tält på cykeln och nyttjar de många vägar och fina natur som finns här. För att det ska etableras någon officiell cykelturism så behövs aktörer som vill arbeta med det och leva på det.

Utmaningar

De utmaningar som finns för cykelturismen är olika beroende på var i regionen man tittar. I fjällen är det flera olika intressen som ska samsas. Där ställs äganderätt, allemansrätt, rennärning, besöksnäring, jakt- och fiske emot varandra vilket leder till utmaningar och i vissa fall även konflikter. På några platser har det lett till att cykelturismen inte kan utvecklas på det sätt som besökare och näring önskar.

En annan utmaning är inställningen till cyklister som på vissa platser upplevs som negativ. Cyklister får bära hundhuvudet för slitage i naturen och för att de upplevs som ett störande inslag. Det ska tilläggas att det inte finns någon forskning som styrker att cykling sliter mer än någon annan aktivitet i naturen, men denna inställning har lett till att det finns en försiktighet när det gäller att utveckla cykling lokalt.

En gemensam framtidsbild för cykelturismen. Foto: Mia Wiktor Lunde

En tredje utmaning är att gästerna inte hittar hit i den mån som behövs för att cykelturismen ska vara ekonomiskt hållbar. Cykelleder är en sådan ny företeelse att det inte är naturligt att betala för att använda de än vilket gör betalningsviljan låg. Aktörerna behöver fortsätta arbetet för att etablera cykling som en somrarsemesteraktivitet och att Jämtland Härjedalen är platsen att uppleva den på.

Målbild

Aktörerna i Jämtland Härjedalen ser en nytta av att satsa på ökad samverkan genom att arbeta fram en gemensam plattform för cykelturism. En plattform där cykelturismen i regionen kan lyftas fram och där information förmedlas på ett enhetligt sätt och där informationen blir enklare att ta till sig för gäster. De ser också en möjlig nytta med att etablera en branschorganisationsmodell för Region Jämtland Härjedalen. Den skulle kunna underlätta i arbetet med inställningen till cykling, dialog med markägare och myndigheter och samverkan internt inom regionen. En branschorganisation kan också arbeta med att höja och likställa nivån på cykelleder och skapa en enhetlig professionell produkt.

Målbilderna för cykelturismen i Jämtland Härjedalen är en ökad förståelse och samsyn kring cykling i naturen, en gemensam framtidsbild för cykelturismen som leder till en lönsam och hållbar året-runt-turism. Att turismen i området ska vara redo för eventuellt kortare vintrar och en längre barmarkssäsong.

Ordlista

Gravel biking (gruscykling) är en cykeldisciplin som kombinerar egenskaper från landsvägcykling och mountainbike. En gravelcykel är designad för att vara snabb på asfalt, men robust nog att hantera grusvägar, skogsstigar och ojämn terräng.

Mountainbike (MTB) är cykling i terräng, såsom skogsstigar, berg och grusvägar, med en specialkonstruerad, tålig cykel. Det är en mångsidig sport som kombinerar kondition, teknik och naturupplevelser, med allt från lättare stigcykling till extrem utförsäkning (downhill). MTB-cyklar kännetecknas av breda däck med grovt mönster, rakt styre och dämpning.

Downhill är fartfylld utförsäkning i brant terräng, ofta i cykelparker, med kraftigt dämpade cyklar där man har liftassistans uppför.

En *flowtrail* är en specialbyggd, ofta grusad, mountainbikeled utformad för att ge en rolig och flytande cykelupplevelse med mjuka svängar, doserade kurvor och nivåskillnader. De är konstruerade för att passa en bred målgrupp, från nybörjare till avancerade cyklister, och erbjuder en "berg-och-dalbana"-känsla i naturen.

Foto: Niclas Vestefjell

Jämtland Härjedalen ekonomisk förening (JHT) bildades 1995 och är en samverkansplattform för besöksnäringen i Jämtland Härjedalen. JHT företräder regionens besöksnäring i nationella och internationella sammanhang och samverkar med regionens destinationer och turismföretagare, företrädare för offentlig sektor, intresseorganisationer med flera. I föreningens styrelse finns företrädare för regionens besöksnäring samt representanter från Region Jämtland Härjedalen.

CO-FUNDED BY

Interreg

Co-funded by
the European Union

Northern Periphery and Arctic